

CHAVA BARUCH

YAD-VASHEM

The International School for Holocaust Studies

AKIK MERTEK SZEMBESZÁLLNI

A VILÁG IGAZAI

Zsidómentők a Holokauszt alatt

Lehet-e szembeszállni egy totalitárius rendszerrel?

Nem

Igen

Talán

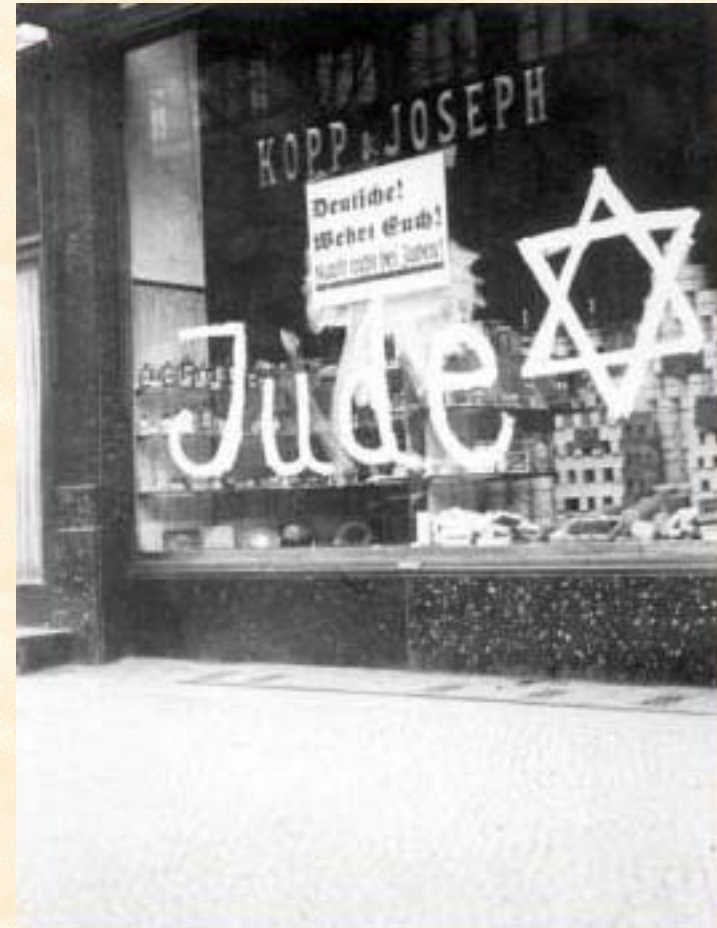
**Attól függ, ki, miért, hogyan és
milyen áron**

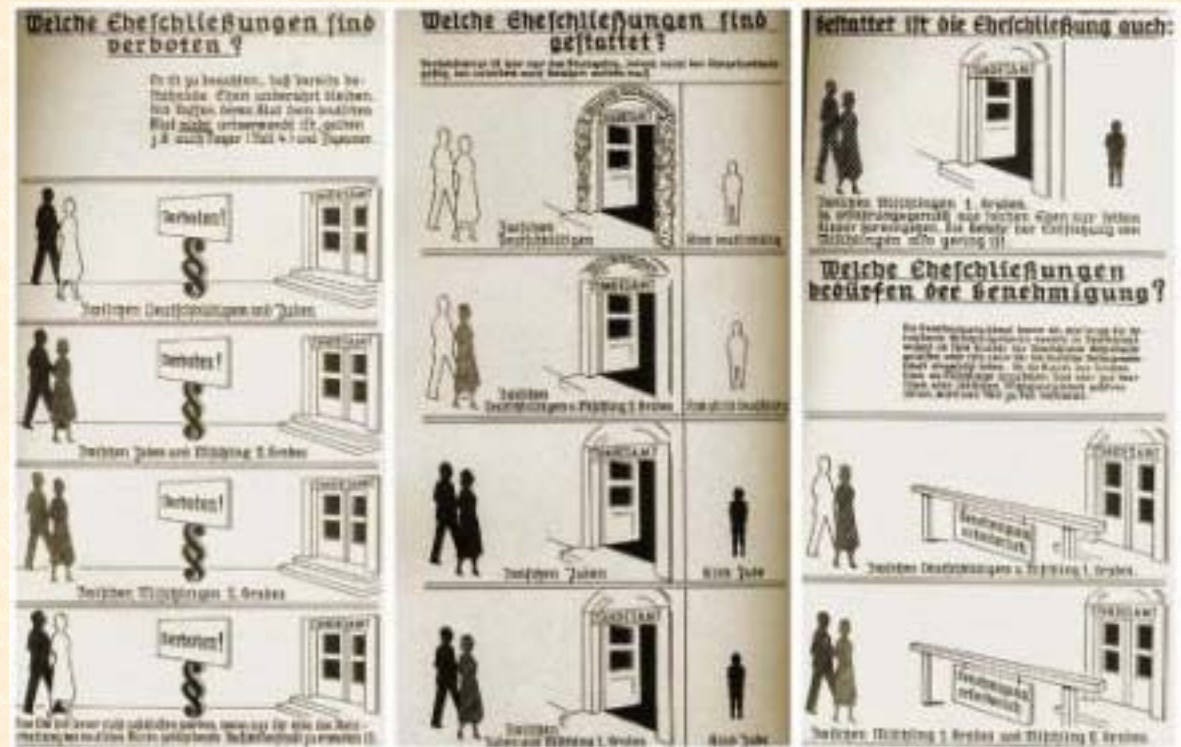
**Milyen módon állhat ki az
egyszerű, kis ember a
totalitarizmus mechanizmusa
ellen?**

- Földalatti, csoportos szervezkedés
- Szellemi ellenállás
- A totalitárius állam törvényeinek megszegése, kijátszása
- Fegyverkezés
- Külföldi és belföldi kapcsolatok mozgósítása
- Életének veszélyesztetésével

**Történelmi háttér és
korszellem:**

**Milyen zsidóellenes
törvények, és politikai
döntések léptek
érvénybe Európában
1935 és 1944 között?**

Németország:

Náci fajelmélet

Gazdasági bojkott - 1933

Nürnbergi Törvények - 1935

Az erőszak gépezetének megalapozása 1936-1939 (első táborok alapítása, a Gestápo és az SS megerősítése)

1939-1938

Kristályéjszaka – a zsidók emigrációjának erőszakos kikényszerítése

Anschluss

Évian-i konferencia

Müncheni egyezmény

A "német keresztények"

„Az egyházba visszatérők áradatát még meg kell nyerni. Ehhez otthon kell érezni magukat az egyházban. Első lépés ehhez az otthonossághoz, hogy megtisztítsuk az istentiszteletet és a hitvallást minden nem német elemétől, megszabadítsuk az Ószövetségtől, és annak zsidó jutalomerkölcsétől, ezektől a marhakereskedő és stricitörténetektől... Ha az evangéliumokból azt emeljük ki, ami meg tudja szólítani német szivünket, akkor Jézus tanításának lényege ragyogó világossággal lép elő.” (F. W. Katzenbach: *Christen in der Gesellschaft*, in: Hosszú Gyula:

Utak a holokauszthoz, történetek a holokausztról, Debrecen, 2002,
86. old.)

Hannah Arendt: A totalitarizmus gyökerei (részletek)

A totalitáris rendszerek, mindaddig amíg „ hatalmon vannak, és a totalitárius vezetők mindaddig, ameddig élnek, végig “ a tömegek támogatását élvezik, és ebből nyerik hatalmukat.” Végül is érthető, hogy egy náciit vagy bolsevikot nem rendítenek meg meggyőzésében olyan bűnök, amelyeket a mozgalmon kívül állók, vagy a mozgalom ellenségei ellen követnek el. A meglepő az, hogy még akkor sem inog meg, amikor a szörny saját gyermekeit kezdi felfalni, sőt akkor sem, amikor ő maga válik üldözés áldozatává, amikor őt magát ítélik el, amikor kizárják a pártból és kényszermunka vagy koncentrációs táborba zárják. Ellenkezőleg, az egész civilizált világ bámulatára, olykor még arra is hajlandó, hogy segítkezzen saját elítélésében, és maga írja meg halálos ítéletét, ha mindez a mozgalomban betöltött státusát nem érinti.”

Hatalomfelfogás

“...A totalitárius rendszerekkel nem az a probléma, hogy különösen könnyörtelen hatalmi politikát űznek, hanem az, hogy politikájuk mögött teljesen új és előzmény nélküli hatalomfelfogás rejlik. A totalitarizmus felfogásában a hatalom kizárólag a szervezet erejében rejlik...Hitler nem akkor tekintette elveszettnek a háborút, amikor a német városokból kőszivatag lett, és az ipari kapacitás megsemmisült, hanem csak akkor, amikor megtudta, hogy az SS csapok már nem megbízhatók.”

A titkosrendőrség és üldözöttei

”A mindenütt jelenvaló kémkedés rendszerében, ahol bárki lehet rendőrügynök és mindenki állandó ellenőrzés alatt érzi magát, ráadásul olyan körülmények között, ahol az egyén pályafutása rendkívül bizonytalan, és a látványosabb emelkedések és bukások mindennapi eseménynek számítanak, kétértelművé és visszamenőleges ”értelmezésre” alkalmassá válik minden szó.”

A táborok

“A totalitárius uralom kísérlete a koncentrációs táborokban akkor sikeres, ha elszigetelik az összes többi embert, általában az élők világától, még a totalitárius uralom alatt álló ország külvilágától is. Ez az elszigetelés magyarázza, miért látszanak oly sajátosan irreálisnak és hihetetlennek a koncentrációs táborokról szóló beszámolók, és ez az egyik fő nehézsége, hogy az emberek igazán megértsék a totalitárius uralmat, amely ezeknek a koncentrációs és megsemmisítő táboroknak a létén áll vagy bukik...”

(In: Hosszú Gyula *Utak a holokauszthoz, történetek a holokausztról*, 93-95.old)

Kurt és Elza Lingens - Ausztria

A Lingens orvos házaspár 1930 óta élt Bécsben. Kurt Lingens 1912-ben született Düsseldorfban, apja, aki Kölnben volt rendőrtiszt, 1936-ban vált munkanélkülivé, miután szót emelt az SA ellen a katolikusok üldöztetése miatt. Kurt Lingenst már ifjúkora óta üldözték a náci, hivatalos közegek, náciellenes tevékenysége miatt. Többek között kizárták Németország valamennyi egyeteméről. Felesége Ella, már az Anschluss után elkezdett segíteni zsidó származású kollegáin és barátain. A kristályéjszakai atrocitások idején, 10 zsidónak adott menedéket lakásában.

1941 és 1942 között a Lingens házaspár hónapokon át bújtatta lakásukban a zsidó Felden Erikát. Ebben az akcióban nagy segítségükre voltak közeli barátaik, és házvezetőnőjük, aki saját személyazonossági igazolványát adta át Erikának, majd gyógyszerekről és orvosi segélyről is gondoskodott számára. A Lingens házaspár lakása hosszú időn keresztül szolgált zsidó barátaik számára menedékhelyként. A Lingens házaspárt 1942-ben letartóztatták. Kurtot a frontra küldték, ahol súlyosan megsebesült. Ella Auschwitzba került, ahol orvosként sok zsidót mentett meg a haláltól. Auschwitzból Dachaubába került, ahol megérte a felszabadulást.

Oskar és Emilie Schindler - Németország

Oskar Schindler 1908-ban született a Zwittau nevezetű, szudétai városban. Tanulmányait a helyi németnyelvű iskolában végezte. A szudétai, német párthoz csatlakozott, majd 1938-ban a náci párt tagja lett. 1939-ben, Lengyelország elfoglalása után, Schindler Krakkóban próbált meggazdagodni, miután egy volt zsidó tulajdonú, helyi edénygyárra tett szert.

3 hónap elteltével 250 lengyel munkást, köztük hét zsidószármazású kényszermunkást dolgoztatott. 1942-ben munkásainak száma már 800-ra emelkedett. A hirtelen meggazdagodott Schindler hamarosan fényűző életet kezdett el élni, de munkásaival is, főleg a zsidókkal, kivételesen jól bánt.

Oskar and Emilie Schindler

Az önző, pénzhajszoló Schindlert egyre inkább a zsidók megmentése kezdte el érdekelni. Az általa vezetett edénygyár, a háború gazdasági érdekeit képviselve, kivételes jogokat élvezett. Zsidó munkásait azzal az ürüggyel tudta megmenteni az Auschwitzba való deportálástól, hogy hiányuk gazdasági veszteséget okozna a Német Birodalomnak. Többször meghamisította munkásai “szakmai felkészültségét” azért, hogy minnél több, nála dolgozó zsidó menthessen meg. Emiatt a Gestapó is megfigyelés alatt tartotta, és többször le is csukatta. Amikor 1944-ben 700 zsidó munkását Gross Rosen-be és Auschwitzba deportálták, Schindler, összeköttetéseit felhasználva és a Gestapót lefizetve, kiharcolta, hogy legalább a nőket megmentésük a transzporttól. Hasonló módon mentett meg feleségével, Emílievel, 120 zsidó férfit a Golezov nevű táborból. 13 zsidó megfagyott holttestét saját költségein, a helyi zsidó temetőbe temettette el. 107 túlélő testi és lelki felépülését segítette a felszabadulás után is. 1967-ben ismerték el, mint Világ Igaza. Felesége 1993-ban nyerte el ezt a kitüntetést.

Polsische und jüdische Angestellte
von Oskar Schindler in Krakau
im Jahre 1940

Magyarország:1944

A Horthy rendszer jellegzetességei, és a zsidókhoz való viszonya

Korszellem:

Szabó Dezső: Az elsodort falu (részletek)

“És az én fajom? Én nem félhetek a fajoméért? Az én fajom nem szenvedett eleget? A háború folyamán elvetődtem Magyarország minden pontjára. Voltam a fronton, a front mögött, falun és városban. Láttam minden féle embert, mindenféle viszonyokat.

Voltam nyáron a fürdőekben, a Tátrában, a Balatonon, mindenütt, ahol egészséget isznak és örömet élnek.

Kik voltak ott? Zsidók, zsidók, zsidók.

Menj a színházakba, a mulatóhelyekre , mindenüvé, ahol élvezeteket zabálnak.

Kik élveznek? Zsidók, zsidók, zsidók.

Menj a városokba, kiket emelt föl a háború, kiknek csordult teljes dézsával a háború emlője?

Kik lettek az élet urai? Zsidók, zsidók, zsidók.....

Kik nyomorognak hatszoros munkával, kik fáznak, kik döglenek napról napra éhen? Magyarok, magyarok, magyarok.”

Zsidótörvények;

1920: Numerus Clausus

1938:XV. törvénycikk (Imrédy miniszterelnöksége, Darányi kormány): "A társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról" a szellemi szabadfoglalkozású pályák állásainak legfeljebb 20 százalékát foglalhatják el a zsidók."

1939:IV. törvénycikk (Teleki Pál miniszterelnöksége, Imrédy kormány): "A zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról."

Munkaszolgálat

1941: a harmadik zsidótörvényt Bárdossy László miniszterelnöksége alatt fogadták el. "A házassági jogról szóló 1894:XXXI. törvénycikk kiegészítéséről és módosításáról, valamint az ezzel kapcsolatban szükséges fajvédelmi rendelkezésről" szóló faji törvény.

Hungarizmus

Kamenyec Podolszk, Újvidék

Német megszállás, 1944. március 19.

Március 21.: a Zsidó Tanács megalapítása

Április 5.: „Sárga csillag”

Április 14.: Sztójay kormány rendelete a zsidókat vagyonuk bejelentésére kötelezi

Április 16.: a gettósítás kezdete

Május 15.: a deportálások kezdete

Június 16.: a budapesti zsidóság csillagos házakba való tömörítése

Július 7-9.: Horthy leállítja a deportálást

Október 15-16.: Horthy rádióbeszéde, és Szálasi uralomra jutása

1944. november és december: a zárt gettó megalapítása, hegyeshalmi halálmenet, Dunába lövések

1945. január 17-18.: a budapesti gettó felszabadulása

Április 4.: Magyarország felszabadítása a náci uralomtól

Fájó Erzsébet

Fájó Erzsébet 14 évesen kezdett dolgozni Abonyi László békéscsabai gyógyszerárában, amit 1941-ben, a zsidótörvények miatt, annak el kellett adnia. Abonyiék és Fájó Erzsébet azután is kapcsolatban maradtak, miután Abonyiék Budapestre kerültek 1944 júniusában, és a ház, ahol laktak „csillagos ház” lett. Fájó Erzsébet továbbra is segített nekik, élelmiszert szerzett számukra.

Erzsébet Fájó

1944 november elején, amikor a nyilasok a zsidókat összegyűjtötték a csillagos házakból, Abonyiék a hátsó kijáraton át megszöktek, és egy ismerős gyógyszerésznél találtak 10-12 órai menedéket.

Ezalatt Fájó Erzsébet a krisztinavárosi plébános segítségével pápai menlevelet, majd a svéd követségtől még egy menlevelet szerzett a család részére. Ezen papírok birtokában Abonyiék a XIV. ker.-ben lévő, Aréna úti, a pápai védelem alatt álló házba vitte őket. 1944. november 20-a körül a nyilasok, a védettséggel mit sem törődve, összeszedték a mozgásképes embereket. Közöttük volt Iván és Zsuzsa is, akiket a gettóba vittek. Néhány nappal később Fájó Erzsébet a családot kiszöktette a védett házból, majd a Kisfaludy utcában lévő szükségkorház épületében bújtatta őket. A gettóba hurcolt gyerekek megüzenték a címüket Erzsinek, aki értük ment, majd unokaöccse és húga eredeti, keresztény igazolványaival, kihozta őket a gettóból. Végül Fájó Erzsébet mind két gyereket a szülők búvóhelyére juttatta. Az ostrom után Békéscsabára vitte az egész családot. A „Világ Igaza” kitüntetést 1986-ban kapta meg.

Kelemen Ferenc Krisztózom pannonhalmi főapát

Kelemen Krisztózom benczés szerzetes, 1933-tól volt pannonhalmi főapát. 1944 őszén a főmonostor védettségére szerződést kötött Friedrich von Bornnal, a Nemzetközi Vöröskereszt magyarországi megbízottjával. A szerződés alapján az apátság épülete és parkja a Nemzetközi Vöröskereszt védelme, ill. Brunschwieler Eduárd, svájci állampolgár igazgatása alá került, és területkívüliséget élvezett.

Ferenc Kelemen (Abbot Krisztózom Kelemen)

A kiváltságos helyzetet felhasználva az apátság kezdetben közel 800 menekültnek adott szállást és ellátást, minden ellenszolgáltatás nélkül. A front közeledtével a menekültek száma nőtt. A kormány részéről a védettség megadásának az volt a feltétele, hogy az apátság csupán kiskorúaknak és nőknek nyújt menedéket. Mégis menedéket talált sok zsidó, katonaköteles férfi, ellenzéki politikus. A Gestápo és a Nyilas Számonkérő Szék különítményei több alkalommal ellenőrizték a főmonostort, de a főapátnak mindvégig sikerült megvédeni pártfogoltjait az elhurcolástól. A nyilasok többszöri követelésére sem adott engedélyt az épület átkutatására. A nyilas hatóságok végül elrendelték a főapát letartóztatását, de a foganatosítására a szovjet csapatok gyors előrenyomulása következtében nem került sor.

A “ Világ Igaza” kitüntetést 1999-ben kapta meg.

Reviczky Imre

Reviczky Imre alezredes 1916-tól hivatásos katonatiszt.

1941-ben a magyar hatóságok együttműködve a németekkel mintegy 18.000 magyar zsidót deportáltak Kamenyec Podolszkba, ahol megölték őket. Reviczky Imre ekkor Királyhelmece katonai parancsnoka volt, és a kiutasított zsidókat szállító szerelvények közül nem egyet visszafordított.

1943 május 1 –től a Nagybányán állomásozó X,sz kisegítő munkaszolgálatos zászkóalj parancsnoka volt.

Imre Reviczky

Hatásköre egész Észak Erdélyre kiterjedt, ahova mintegy 40.000 nemzetiségi és zsidó munkaszolgálatos tartozott. Zászlóaljánál egy csapásra megszüntette a kegyetlenkedéseket és a munkaszolgálatosoknak a honvédekkel teljesen azonos bánásmódot biztosított a szolgálat és a szabadságolás terén. Rendszeresen ellenőrizte a századokat, hogy ellátmányuk, ruházatuk megfelelő-e és a keretlegénység hogyan bánik velük. Százszámra küldött behívókat a zsidóknak, így vélte megmenteni őket a deportálástól. Hallgalagosan tudomásul vette, hogy kapcsolat jött létre a partizánok és a munkaszolgálatosok között. 1944 október 14-én a német parancsnokság felszólította, hogy a munkaszolgálatos századokat adja át, amit megtagadott. A nyilas hatalomvétel után is azon volt, hogy a munkaszolgálatos századokat súlyos atrocitások ne ériék. A zászlóalj nyilas tisztjei feljelentették, és elérték, hogy leváltsák. 1945 január 17-én figyelmeztette a munkaszolgálatosokat az új parancsnok szándékáról, hogy ki akarja végezni őket. Aznap éjjel lepecsételt nyilt parancsokkal, menetlevelekkel, honvéd ruházattal és fegyverrel látta el őket, és így a zászlóalj megmenekült. A "Világ Igaza" kitüntetést 1965-ben kapta meg.

Kérdések:

1. Mi az ami szembetűnő ezeknek az embereknek a magatarásában?
2. Mennyiben veszélyeztették magukat és környezetüket?
3. Mi áll a tetteik mögött? Miért vállalták mind ezt?
4. A Yad Vashem intézet által elismert ‘Világ Igaza’- inak a száma meghaladja a 22.000. Ez sok avagy kevés?
5. Hogyan viszonyult tetteikhez az akkori közvélemény, és hogyan látjuk ezt ma? Mi a különbség oka?
6. Kik voltak ezek az emberek hősök avagy hazárulók?
7. Milyen kriteriumok alapján ismernétek el ezeket az embereket a Világ Igazaiként?
8. Kell -e róluk tanítani, beszélni ennyi idő után?

